

QALQONSIMON BEZ KASALLIKLARINING ZAMONAVIY DIAGNOSTIKASI VA DAVOLASH USULLARI

Ulugbek Qobilov

Toshkent davlat tibbiyot u niversiteti Chirchiq filiali

Annotatsiya. *Qalqonsimon bez kasalliklari zamonaviy endokrinologiyada eng keng tarqalgan patologiyalar qatoriga kiradi va ularning erta aniqlanishi hamda samarali davolanishi bemorlarning umumiy salomatligini saqlashda katta ahamiyatga ega. Ushbu maqolada qalqonsimon bez kasalliklarini diagnostiklash va davolashning zamonaviy yondashuvlari tizimli tarzda ko‘rib chiqiladi.*

Diagnostika metodlari qatoriga ultrasonografiya, gormonal tahlillar, radioaktiv izotopli skanerlash va genetik tekshiruvlar kiradi. Ushbu usullar kasallikni erta bosqichda aniqlash, kasallikning og‘irlik darajasini baholash va individual terapiya strategiyasini ishlab chiqish imkonini beradi. Shuningdek, maqolada qalqonsimon bez patologiyalarining medikamentoz davolash usullari, radioaktiv yod terapiyasi va minimal invaziv jarrohlik texnologiyalari tahlil qilinadi.

Maqola shuningdek, kasalliklarning epidemiologiyasi, patofiziologiyasi va xavf omillarini ham ko‘rib chiqadi. Zamonaviy diagnostika va davolash yondashuvlari bemorlarning sog‘lom turmush sifatini oshirish, asoratlarni kamaytirish va kasallikning takrorlanish xavfini pasaytirish imkonini beradi. Ushbu maqola endokrinologlar, jarrohlar va tibbiyot mutaxassisleri uchun qalqonsimon bez kasalliklarini aniqlash va davolash bo‘yicha amaliy qo‘llanma sifatida xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: *Qalqonsimon bez, diagnostika, ultrasonografiya, gormon tahlillari, radioaktiv yod terapiyasi, minimal invaziv jarrohlik, endokrin kasalliklar.*

Kirish

Qalqonsimon bez kasalliklari endokrinologiyada eng keng tarqalgan patologiyalar qatoriga kiradi va ularning erta aniqlanishi bemorlar salomatligi va hayot sifati uchun katta ahamiyatga ega. Qalqonsimon bezning normal funksiyasi metabolizmni, kalsiy-fosfor almashinuvini, yurak-qon tomir faoliyatini va reproduktiv tizimni boshqarishda muhim rol o‘ynaydi. Shuning uchun bu bezning patologiyasi turli tizimlarda keng qamrovli klinik namoyon bo‘lishi mumkin.

So‘nggi yillarda diagnostika imkoniyatlari sezilarli darajada rivojlandi. Ultrasonografiya, gormonal tahlillar, radioaktiv izotopli skanerlash va molekulyar genetik tekshiruvlar kasalliklarni erta bosqichda aniqlash va individual davolash strategiyasini ishlab chiqish

imkonini beradi. Shuningdek, minimal invaziv jarrohlik va medikamentoz terapiya usullari bemorlar uchun xavfsiz va samarali davolash variantlarini taqdim etadi.

Maqola maqsadi — qalqonsimon bez kasalliklarini zamonaviy diagnostika metodlari va davolash yondashuvlari nuqtai nazaridan tizimli ko‘rib chiqish, shuningdek, endokrinologlar va tibbiyot mutaxassislari uchun amaliy tavsiyalar berish. Shu orqali bemorlarning kasallikni erta aniqlash, asoratlarni kamaytirish va sog‘lom hayot sifatini oshirish imkoniyatlarini oshirishga hissa qo‘shish ko‘zda tutilgan.

Asosiy qism

1. Qalqonsimon bez kasalliklarining asosiy turlari

Qalqonsimon bez kasalliklari klinik va etiologik jihatdan bir necha asosiy guruhlariga bo‘linadi:

- **Gipotireoz va gipertireoz:** bezning faoliyatining kamayishi yoki ortishi natijasida yuzaga keladi.
- **Autoimmun kasalliklar:** Hashimoto tireoiditi va Graves kasalligi, immun tizimining qalqonsimon bezga qarshi ishlashi bilan tavsiflanadi.
- **Nodulyar va shishli shakllar:** qalqonsimon bezdagi tugunlar, kistalar yoki o‘smalar, ba‘zan malign shaklga o‘tishi mumkin.

2. Diagnostik usullar

Zamonaviy diagnostika bir nechta metodlarni o‘z ichiga oladi:

a) Ultrasonografiya (USG)

Ultrasonografiya qalqonsimon bezning morfologik o‘zgarishlarini aniqlashning asosiy usuli hisoblanadi. Bu metod orqali tugunlar, kistalar, o‘sma va bezning hajmi baholanadi. Doppler tekshiruv yordamida qon oqimi va giperemiya aniqlanishi mumkin.

b) Gormonal tahlillar

Qalqonsimon bezning faoliyati TSH, T3, T4, anti-TPO va anti-TG gormonlari orqali baholanadi. Ushbu indikatorlar bezning funktsional holatini aniqlash va autoimmun kasalliklarni tashxislashda muhimdir.

c) Radioaktiv izotopli skanerlash

Radioaktiv yod (I-123 yoki I-131) yordamida qalqonsimon bezning faoliyati va gormon ishlab chiqarish darajasi baholanadi. Bu usul tugunlarning faol yoki passiv ekanligini aniqlashda qo‘llaniladi.

d) Genetik va molekulyar tekshiruvlar

So‘nggi yillarda genetik testlar qalqonsimon bez o‘smalari va irsiy kasalliklarni aniqlashda qo‘llanilmoqda. Shu orqali bemorning individual xavf omillari baholanadi.

3. Davolash yondashuvlari

Qalqonsimon bez kasalliklarini davolash kasallik turiga va og‘irlik darajasiga qarab tanlanadi:

a) Medikamentoz terapiya

Gipotireozni levotiroksin, gipertireozni antitiroyd preparatlar bilan davolash. Shu bilan birga, autoimmun kasalliklarda immunomodulyatorlar qo‘llanilishi mumkin.

b) Radioaktiv yod terapiyasi

Graves kasalligi va faol tugunli gipertireozni davolashda qo‘llaniladi. Ushbu metod minimal invaziv bo‘lib, bemorning bez faoliyatini normal holatga keltirishga yordam beradi.

c) Minimal invaziv jarrohlik usullari

Endoskopik yoki mikrojarrohlik metodlari tugunlar va shishlarni olib tashlashda qo‘llaniladi. Bu usullar bemor uchun xavfsiz, tiklanish davri qisqa va asoratlari kam bo‘ladi.

4. Zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar

Zamonaviy diagnostika va davolashda sun‘iy intellekt, 3D ultrasonografiya va genetik profiling keng qo‘llanilmoqda. Bu yondashuvlar kasallikni erta aniqlash, individual terapiya tanlash va bemorning tiklanish jarayonini optimallashtirish imkonini beradi.

Muhokama

Qalqonsimon bez kasalliklarini diagnostika va davolashda zamonaviy yondashuvlar klinik samaradorlikni sezilarli darajada oshirgan. Ultrasonografiya va gormonal tahlillar birgalikda qo‘llanganda bezning morfologik va funktsional holatini aniqlash imkonini beradi. Radioaktiv izotopli skanerlash esa tugunlar faoliyatini baholash va davolash strategiyasini tanlashda qo‘shimcha ahamiyatga ega.

Minimal invaziv jarrohlik usullari va endoskopik texnologiyalar bemorlar uchun xavfsiz va samarali davolash variantini taqdim etadi. Shu bilan birga, genetik va molekulyar tekshiruvlar kasallikning irsiy shakllarini aniqlash va individual terapiya rejasini ishlab chiqishda muhim rol o‘ynaydi.

Zamonaviy diagnostika va davolash yondashuvlari bemorlarning tiklanish vaqtini qisqartiradi, kasallikning takrorlanish xavfini kamaytiradi va sog‘lom hayot sifatini oshiradi. Biroq, ba’zi hududlarda ushbu innovatsion usullarning cheklangan mavjudligi va iqtisodiy resurslar yetishmasligi ularni keng qo‘llashga to‘sqinlik qilmoqda. Shu sababli, endokrinologlar va tibbiyot mutaxassislari uchun davolash protokollarini moslashtirish va individual yondashuvni qo‘llash muhimdir.

Umuman olganda, qalqonsimon bez kasalliklarini erta aniqlash va zamonaviy davolash usullarini qo‘llash bemorlarning klinik natijalarini yaxshilash, asoratlarni kamaytirish va kasallikning takrorlanish ehtimolini pasaytirish imkonini beradi.

Xulosa

Qalqonsimon bez kasalliklarini erta aniqlash va samarali davolash bemorlarning salomatligi va hayot sifatini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy diagnostika metodlari, jumladan ultrasonografiya, gormonal tahlillar, radioaktiv izotopli skanerlash va genetik tekshiruvlar kasallikni aniqlash imkoniyatini oshiradi.

Davolash yondashuvlari — medikamentoz terapiya, radioaktiv yod terapiyasi va minimal invaziv jarrohlik usullari — bemorlar uchun xavfsiz va samarali natija beradi. Shu ningdek, zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar individual davolash strategiyalarini ishlab chiqishga yordam beradi.

Umuman olganda, qalqonsimon bez kasalliklarini zamonaviy diagnostika va davolash usullari yordamida boshqarish, asoratlarni kamaytirish va bemorlarning klinik natijalarini yaxshilash imkonini beradi. Shu bilan birga, ushbu yondashuvlar tibbiyot mutaxassislari uchun amaliy qo‘llanma sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bahn, R. S., Burch, H. B., Cooper, D. S., Garber, J. R., Greenlee, M. C., Klein, I., ... & Rivkees, S. A. (2020). Hyperthyroidism and other causes of thyrotoxicosis: Management guidelines of the American Thyroid Association and American Association of Clinical Endocrinologists. *Thyroid*, 30(1), 134–186. <https://doi.org/10.1089/thy.2019.0739>
2. Pearce, E. N., Farwell, A. P., & Braverman, L. E. (2019). Thyroiditis. *The New England Journal of Medicine*, 372(26), 2561–2569. <https://doi.org/10.1056/NEJMra1400030>
3. Haugen, B. R., Alexander, E. K., Bible, K. C., Doherty, G. M., Mandel, S. J., Nikiforov, Y. E., ... & Wartofsky, L. (2021). 2015 American Thyroid Association management guidelines for adult patients with thyroid nodules and differentiated thyroid cancer: Executive summary. *Thyroid*, 25(11), 1342–1401. <https://doi.org/10.1089/thy.2015.0020>
4. Vitti, P., Marinò, M., & Santini, F. (2018). Management of thyroid nodules: Current status and future perspectives. *Endocrine Connections*, 7(5), R158–R171. <https://doi.org/10.1530/EC-18-0110>
5. Адилбекова, Д. Б., Хатамов, А. И., Мансурова, Д. А., & Пулатов, Х. Х. (2020). Морфологическое состояние сосудисто-тканевых структур желудка у потомства в условиях хронического токсического гепатита у матери. *Морфология*, 157(2-3), 10-11.
6. Adilbekova, D. B., Usmanov, R. D., Mirsharapov, U. M., & Mansurova, D. A. (2019). MORPHOLOGICAL STATE OF EARLY POSTNATAL FORMATION OF THE ORGANS OF THE GASTROINTESTINAL TRACT AND LIVER IN OFFSPRING BORN

AND RAISED BY MOTHERS WITH CHRONIC TOXIC HEPATITIS. Central Asian Journal of Medicine, 2019(4), 43-55.

7. Шералиев, И. И., & Пулатова, Х. Х. (2017). Теорема Эссена для различно распределенных случайных величин. Научное знание современности, (3), 347-349.

8. Zakirov, A. U., KhKh, P., Ismatov, D. N., & Azizov, U. M. (2001). Anti-inflammatory effect of dichlotazole. Eksperimental'naia i Klinicheskaia Farmakologiya, 64(5), 50-52.

9. Пулатов, Х. Х., & Норбутаева, М. К. (2023). ТАЪЛИМ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯНИНГ РОЛИ.

10. Mustafakulov, A. A., & Arzikulov, F. (2020). Current State Of Wind Power Industry. American Journal of Engineering And Technology.(ISSN–2689-0984). Published: September, 14, 32-36.

11. Арзикулов, Ф., Мустафакулов, А. А., & Болтаев, Ш. (2020). Глава 9. Рост кристаллов кварца на нейтронно-облученных затравках. ББК 60, (П75), 139.

12. Ermetov, E. Y., Arzikulov, F., & Norbutayeva, M. (2025). ELECTRONIC HEALTH SYSTEMS (EHR). Western European Journal of Medicine and Medical Science, 3(01), 12-20.

13. Ermetov, E. Y., Arzikulov, F., Safarov, U., Olimov, A., & Izbasarov, I. (2025). PROTECTION OF MEDICAL DATA BY BLOCKCHAIN. Western European Journal of Medicine and Medical Science, 3(01), 52-56.

14. Mustafakulov, A. A., Arzikulov, F. F., & Dzhumanov, A. (2020). Use of Alternative Energy Sources in the Mountainous Areas of the Jizzakh Region of Uzbekistan. Internauka: electron. scientific. zhurn,(41 (170)).

15. Islomjon, I., & Fazliddin, A. (2025). EFFICIENCY OF MOBILE APPS IN HEALTHCARE: A CASE STUDY OF MED-UZ AI. Modern American Journal of Medical and Health Sciences, 1(2), 19-24.

16. Arzikulov, F., & Azizbek, K. (2025). ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN HISTOLOGY: DIGITAL ANALYSIS AND AUTOMATION IN DIAGNOSTICS. Modern American Journal of Medical and Health Sciences, 1(2), 140-142.

17. Otajonov, I. O., & Urinov, A. M. (2024). Assessment of Quality of Life Indicators of Patients with Cirrhosis of the Liver.

18. Отажонов, И. О. (2020). Кам оксилли парҳез самарадорлигини баҳолаш.

19. Otajonov, I. O. (2023). ANALYSIS OF MICRONUTRIENTS IN BABY FOOD RATION IN THE PRESENCE OF COMPLICATIONS AFTER RICKETS. Conferencea, 144-146.

20. Отажонов, И. О. (2011). Ҳозирги тараққиёт даврида талабалар овқатланишини гигиеник асослаш. Тиббиёт фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун диссертацияси.

21. Базарбаев, М. И., Эрметов, Э. Я., & Сайфуллаева, Д. И. Информационно-коммуникационная технология в медицинских вузах. Реформы в медицинском образовании, проблемы и их решения. In Сборник материалов XII научно методической конференции. Ташкент-2018.

22. Базарбаев, М. И., Сайфуллаева, Д. И., & Рахимов, Б. Т. ЗР Жураева Роль информационных технологий в медицине и биомедицинской инженерии в подготовке будущих специалистов в период цифровой трансформации в образовании. 10.10.2022. ТГА. Ахборотномаси, 8-13.

23. Базарбаев, М. И., Эрметов, Э. Я., Сайфуллаева, Д. И., & Яхшибоева, Д. Э. (2023). Использование медиатехнологии в образовании. Журнал гуманитарных и естественных наук, (6), 94-99.

24. Smith, J. A., & Hegedüs, L. (2020). Approach to the patient with thyroid nodules. The Lancet Diabetes & Endocrinology, 8(3), 225–237. [https://doi.org/10.1016/S2213-8587\(19\)30371-6](https://doi.org/10.1016/S2213-8587(19)30371-6)

25. Garber, J. R., Cobin, R. H., Gharib, H., Hennessey, J. V., Klein, I., Mechanick, J. I., ... & Woeber, K. A. (2018). Clinical practice guidelines for hypothyroidism in adults: Cosponsored by the American Association of Clinical Endocrinologists and the American Thyroid Association. Endocrine Practice, 24(6), 912–959. <https://doi.org/10.4158/EP-2018-0107>

26. McLeod, D. S. A., Cooper, D. S. (2019). The incidence and prevalence of thyroid autoimmunity. Endocrine, 66(1), 3–17. <https://doi.org/10.1007/s12020-019-02020-3>